

<https://helda.helsinki.fi>

Kyselyaineistoon pohjaava tutkimushanke ja sen toteuttaminen

Näsi, Matti

Gaudeamus

2021-03-01

Näsi , M 2021 , Kyselyaineistoon pohjaava tutkimushanke ja sen toteuttaminen . julkaisussa
K Nieminen & N Lähteenmäki (toim) , Empiirinen oikeustutkimus . , 18 , Gaudeamus ,
Helsinki , Sivut 335-347 . <

<https://kauppa.gaudeamus.fi/sivu/tuote/empiirinen-oikeustutkimus/3275943> >

<http://hdl.handle.net/10138/340563>

---

unspecified

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

18

KYSELYAINEISTOON POHJAAVA TUTKIMUSHANKE JA SEN TOTEUTTAMINEN

MATTI NÄSI

Tässä luvussa opiskelija tutustutetaan kyselyaineistoon pohjaavaan tutkimukseen. Luvussa käydään läpi kyselytutkimuksen perusrakenne ja sen toteuttamisen olennaiset vaiheet. Tavoitteena on tarjota opiskelijalle yleisen tason kuvaus siitä, mitä kyselyaineistoon pohjaavan tutkimuksen toteuttaminen vaatii ja mitä sillä voidaan saavuttaa.

Kuten tämän teoksen johdannosta käy ilmi, empiirinen, havaintoihin perustuva tutkimus jaetaan lähtökohtaisesti kahteen menetelmälliseen pääsuuntaukseen: *kvalitatiiviseen* eli laadulliseen ja *kvantitatiiviseen* eli määrälliseen tutkimukseen. Erilaisia laadullisia tutkimusmenetelmiä käydään läpi kattavammin tämän kirjan luvuissa 6–14 ja 20. Hyvänä nyrkkisääntönä voidaan kuitenkin todeta, että laadullinen tutkimuksessa käytetään yleensä varsin harkinnanvaraista otantaa, jolloin tutkittavia kohteita ei ole määrällisesti välttämättä kovinkaan paljon.¹ Määrällisen tutkimuksen toteuttajalla sen sijaan on käytössään tutkimusaineisto, joka koostuu runsaasta määrästä vastaajia ja jonka pohjalta suoritetaan tilastollisia analyyseja numeerisen aineiston pohjalta.² Tyypillinen tapa kerätä määrällinen kyselyaineisto on kyselylomakkeen avulla. Suppeassa tutkimuksessa osallistujia on muutamia satoja, suuremmissa mukana on useampia tuhansia vastaajia. Määrällinen tutkimustyö kerää siis tietoa jostain aiheesta suuren vastaajamäärän avulla pyrkien muodostamaan hypoteeseja (olettamuksia) ja yleistyksiä aineiston pohjalta tehtyjen havaintojen perusteella.³

Aiemmin kyselyaineistoja kerättiin paperilomakkeiden avulla, mutta nykyään käytössä on erilaisia sähköisiä aineistonkeruuohjelmia ja alustoja, jotka mahdollistavat huomattavasti helpomman ja varsin kustannustehokkaan tavan kerätä tutkimusaineistoa.⁴ Kyselyaineistojen lisäksi erilaiset rekisteritietokannat tarjoavat mahdollisuuksia laajamittaisen määrällisen tutkimushankkeen toteuttamiseksi. Tässä luvussa keskitytään kyselytutkimukseen nojaavaan määrällisen tutkimuksen toteuttamiseen, kun taas tämän kirjan luvussa 16 selostetaan tarkemmin rekisteriaineistoihin perustuvaa tutkimusta.

18.1 MÄÄRÄLLINEN TUTKIMUS

Määrälliseen tutkimukseen liittyy usein negatiivisia mielikuvia. Tilastollisten analyysimenetelmien käyttämistä pidetään vaikeana ja niiden opiskelua työläänä. On toki totta, että vaativimpien tilastollisten analyysimenetelmien opiskelu vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä, mutta maisteritutkielman tasoisessa tutkimuksessa käytettävät analyysimenetelmät ovat varsin helposti ja nopeasti sisäistettävissä. Määrällisten menetelmien peruskursien avulla hankittava tietotaito antaa riittävät valmiudet määrällisen maisteritutkielman läpiviemiseksi. Määrällisen tutkimustyön toteuttamisen yhtenä etuna on, että mikäli opiskelijalla on käytössään valmis aineisto, tutkimuksen käytännön toteutus on varsin suoraviivainen prosessi.

Tämän luvun tavoitteena on tarjota yleistason kuvaus siitä, miten kyselyaineistoon pohjaava määrällinen tutkimushanke ja sen eri vaiheet yleensä toteutetaan, ja mihin seikkoihin tässä prosessissa tulisi kiinnittää huomiota. Vaikka luvussa käytettävät esimerkit pohjautuvat yhteiskuntatieteellisiin tutkimuskäytäntöihin, sama perusrakenne on sovellettavissa myös muiden tieteenalojen, kuten oikeustieteen käyttöön.

Varsinkin maisteritutkielmaa tehtäessä on suositeltavaa, että opiskelija käyttäisi mahdollisuuksien mukaan jo olemassa olevia valmiita aineistoja (ja näitä aineistoja kyllä riittää). Näin itse aineistonkeruuseen ja sen eri vaiheisiin ei kulu aikaa, vaan fokus on käytännön toteutuksessa. Tässä luvussa kuvatut vaiheet ovat lähtökohtaisesti tarpeen vasta silloin, kun suunnitteilla on laajempi tutkimushanke. Toki tutkimustyön toteuttaminen alusta loppuun myös paljon pienemmässä mittakaavassa, kuten vaikkapa opinnäytetyönä, on täysin sallittua ja mahdollista. On kuitenkin hyödyllistä ymmärtää, mitä prosessi kokonaisuudessaan vaatii ennen kuin aineisto on lopulta opiskelijan tai tutkijan edessä ja valmiina analysoitavaksi.

18.2 TUTKIMUSHANKKEEN PERUSRAKENNE

Vaikka maisteritutkielma on laajaa valtakunnallista tutkimushanketta, väitöskirjaa, suppeampi, niiden toteuttamiseksi on käytävä läpi samoja käytännön prosesseja. Olennaisin ero on hankkeiden mittakaavassa. Näin ollen maisteritutkielman toteuttaminen antaa opiskelijalle hyvät tutkimukselliset perusvalmiudet, jonka pohjalle omaa osaamistaan ja asiantuntijuuttaan voi rakentaa.

Seuraavaksi esitellään tiivistettynä määrällisen tutkimushankkeen perusrakenne, joka seurailee pitkälti hankkeen eri vaiheiden ajallista toteutusta. Tätä perusrakennetta ei kuitenkaan tarvitse seurata orjallisesti, vaan siitä voi poimia parhaita käytäntöjä omien tarpeiden mukaan. Osa vaiheista vaatii huomattavasti enemmän aikaa ja suunnitelmallisuutta, osa taas on lähtökohtaisesti nopeita, käytännöllisiä prosesseja. Tämä rakenne kuvaa määrällisen tutkimushankkeen laajaa prosessia, jossa opiskelija on mukana suunnittelemassa aineistonkeruussa käytettävää tutkimuslomaketta ja kerää itse aineistonsa. Mikäli opiskelijalla on jo valmis aineisto käytettävissä, kaikkia aineistonkeruuseen liittyviä prosesseja ei luonnollisesti tarvitse toteuttaa.

Määrällisen tutkimushankkeen perusrakenne on kutakuinkin seuraavanlainen:

- tutkimussuunnitelma
- kyselylomakkeen suunnittelu
- tutkimukseen valikoituvat osallistujat ja tutkimusluvut
- aineistonkeruuseen liittyvät käytännön järjestelyt ja aikataulutukset
- aineistonkeruuvaihe
- aineiston muokkaaminen analyysikuntoon
- itse tutkimuksen kirjoittaminen

Seuraavaksi käydään läpi muutamien esimerkkien avulla kunkin vaiheen perusteet.

18.2.1 TUTKIMUSSUUNNITELMA

Tutkimussuunnitelma muodostaa jokaisen tutkimushankkeen kivijalan.⁵ Laajassa tutkimushankkeessa tarvitaan yleensä noin 10 sivun mittainen tutkimussuunnitelma, mutta maisteritutkielmassa noin sivun mittainen ideapaperi tai tiivistelmä on yleensä riittävä. Tutkimussuunnitelman tavoitteena on tarjota *tiivis* kuvaus toteutettavasta hankkeesta. Se pyrkii vastaamaan kysymykseen *mitä* ollaan tutkimassa, *miksi*, *millä keinoin*,

sekä *missä aikataulussa* työ pyritään toteuttamaan. Tutkimussuunnitelman ytimessä ovat *tutkimuskysymykset* ja niiden *muotoilu*. Tutkimuksen toteuttajan tuleekin pitää koko tutkimusprosessin ajan mielessä se kysymys, johon hän tutkimuksen avulla pyrkii vastaamaan. Lisäksi tutkimussuunnitelmaa voi käyttää eräänlaisena sisällysluettelona, jota seuraamalla edistää varsinaista kirjoitustyötä. Suunnitelman olisi hyvä noudattaa seuraavaa lukujakoa:⁶

1. Työn tausta/lähtökohdat ja tavoite
2. Tutkimuskysymykset
3. Aineisto ja analyysimenetelmät
4. Keskeiset tulokset
5. Johtopäätökset

Tutkimussuunnitelman tai tiivistelmän tulisi tarjota lyhyt kuvaus jokaisesta viidestä vaiheesta. Mikäli tiivistelmä on noin sivun mittainen, opiskelijan tulee pyrkiä selkeään ja täsmälliseen ilmaisuun. Näin ollen jokaisen kohdan osalta tulisi kuvata vain kaikkein olennaisin. Esimerkiksi: mitä ollaan tutkimassa, mitkä ovat tutkimuksen kannalta keskeiset teoriat, minkälainen aineisto on käytössä, mitä analyysimenetelmiä on tarkoitus käyttää ja mitä tuloksia on tarkoitus kuvata. Lisäksi tutkimussuunnitelman olennainen osa on tutkimuskysymysten (tai tutkimusongelman) muotoilu, joten on tärkeää, että siihen kiinnitetään erityistä huomiota.⁷ Tutkimusta toteutettaessa huomioon tulisi ottaa seuraavat asiat:

- Tutkimuskysymysten muotoilussa kohdentaminen ja fokus ovat hyvin tärkeitä. Pyri siis muotoilemaan kysymykset, jotka ovat täsmällisiä ja rajattuja.
- *Aseta* kysymykset alussa, *vastaa* niihin lopussa. Näin ollen sinun on helppo pitää punainen lanka hyppysissäsi koko tutkimuksen ajan.
- Vältä turhaa rönsyilyä, pidä koko ajan mielessä se kysymys, johon pyrit työssäsi vastaamaan. Näin et päädy pohtimaan ja kirjoittamaan työssäsi aivan jostain muusta, kuin mihin tutkimuskysymysten pohjalta olisi ollut tarkoitus.
- Alun johdannossa ja lopun johtopäätöksissä on mahdollista pohtia hieman laajemmin työn mahdollisia yhteiskunnallisia seurauksia ja vaikutuksia, mutta rajaa tämä pohdinta vain näihin lukuihin.
- Jos haluat esittää suosituksia tai yhteiskunnallisia mielipiteitä, kerää ne omaan kohtaansa loppuluvussa.

Lisäksi:

- Tutkimuksessa on tärkeää perustella, miksi käyttää juuri kyseistä aineistoa ja miksi valitsee aineiston analyysissä käytetyt menetelmät. Tämä on tärkeää myös tulosten läpinäkyvyyden kannalta.
- Perustele esimerkiksi, miksi valitsit analysoitavaksi vaikkapa tietyn ikäryhmän tai tietyt muuttajat aineistosta, joiden avulla pyrit vastaamaan tutkimuskysymyksen.

18.2.2 KYSELYLOMAKKEEN SUUNNITTELU

Mikäli keräät käyttämäsi aineiston itsenäisesti, seuraavaksi on vuorossa kyselylomakkeen suunnittelu. Vaikka käytössäsi olisi valmis aineisto, tämän prosessin ymmärtäminen on hyödyllistä. Tutkimusaineistoa kerätessä tulisi kiinnittää huomiota ensinnäkin siihen, että tutkittavista kohteista saadaan kerättyä riittävän kattavasti relevanttia tietoa.⁸ Tutkimuksen kannalta keskeisimmät kerättävät tiedot voidaan yleensä jakaa karkeasti kolmeen kategoriaan tai *muuttujatyyppeihin*. Näitä ovat sosioekonomiset muuttajat, teoriaan perustuvat muuttajat, ja tutkittavaan aihealueeseen suoraan liittyvät muuttajat. Näiden eri osioiden laajuus voi vaihdella huomattavasti eri kyselyjärjestelmien välillä ja tutkimuksen fokukselta riippuen.⁹ Esimerkiksi valtakunnalliset Kouluterveyskyselyt kattavat suuren määrän erilaisia teemoja, kun taas esimerkiksi Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa kerätään tietoa kolmesta eri teema-alueesta (omaisuusrikosten uhrikokemukset, väkivallan uhrikokemukset ja vuosittain vaihtuva aihe-alue).¹⁰ Lomakkeen laajuus määrittyy näin ollen pitkälti aiheen perusteella ja sen mukaan, minkä tyyppistä tietoa halutaan kerätä. Hyvänä nyrkkisääntönä kuitenkin on, että lomakkeen täyttämiseen saisi kulua enimmillään aikaa 45 minuuttia. Mieluiten huomattavasti vähemmän. Moni vastaaja saattaa jättää kokonaan vastaamatta, mikäli kysely koetaan liian pitkäksi ja työlääksi.

Sosioekonomiset muuttajat. Vastaajan ikä, sukupuoli, koulutus, parisuhdestatus, ammattiasema ja koettu taloudellinen tilanne ovat perusesimerkkejä kysymyksistä, joiden avulla kerätään tietoa vastaajien sosioekonomisesta asemasta. Tämän tiedon perusteella voidaan tarkastella sitä, miten vastaajan sosiaalinen ja taloudellinen asema on yhteydessä tutkimuksessa esitettäviin kysymyksiin. Esimerkiksi kriminologiassa sosioekonomisten muuttajien avulla voidaan tutkia, kuinka ikä tai koulutustaso vaikuttaa vaikkapa riskiin syyllystyä rikoskäyttäytymiseen, tai vähentääkö kenties parisuhde riskiä nuorten miesten rikoskäyttäytymiseen.

Teoriaan perustuvat muuttujat. Seuraavaksi tulee miettiä, mihin teoreettiseen viitekehykseen omassa tutkimuksessaan aikoo nojata. Jos käytetään jälleen esimerkkiä kriminologiasta, niin kriminologisessa teoriakehyksessä itsekontrolliteoria on yksi alan niin sanotuista klassikko-teorioista. Tiivistettynä itsekontrolliteorian mukaan yksilön alhainen itsekontrolli (impulsiivisuus, äkkipikaisuus, kyvyttömyys miettiä tekojensa seurauksia) lisää rikoskäyttäytymisen riskiä. Koska teoriat rakentuvat aiemman empiirisen tutkimustiedon ja havaintojen pohjalta, niiden mittaamiseksi on yleensä kertynyt varsin vakiintuneita käytäntöjä ja mittareita. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi itsekontrollin mittaamiseksi on käytössä vakiintunut kysymyspatteri.

Kysymyspatterilla viitataan usean kysymyksen tai väittämän kokonaisuuteen, jonka avulla voidaan muodostaa analyysivaiheessa käytettävä itsekontrollia mittaava summanmuuttuja. Näin ollen kukin vastaaja voidaan luokitella antamiensa vastausten perustella henkilöksi, jolla on esimerkiksi matala, keskitasoinen tai korkea itsekontrolli. Käytässä läpi omaan tutkimusaiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta ja kirjallisuutta on hyvä myös tarkastella, mihin teoriaan nämä tutkimukset nojaavat ja minkätyyppisiä kysymyksiä tutkimuksissa on käytetty. On siis täysin sallittua käyttää samoja, vaikkapa itsekontrollia mittaavia kysymyksiä, joita muut ovat käyttäneet omissa tutkimuksissaan. On kuitenkin ensisijaisen tärkeää muistaa tieteelliset viittauskäytännöt.

Tässä esimerkki Nuorisoriikollisuuskyselyssä käytetystä itsekontrollia mittaavasta kysymyspatterista. Kunkin väittämän kohdalla vastajalle tarjotaan neljä eri vastausvaihtoehtoa (täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä, täysin samaa mieltä), joista vastaaja valitsee sen vaihtoehdon, joka kuvaa parhaiten häntä itseään:

1. Toimin usein hetken mielijohteesta.
2. Teen mitä vain mikä tuottaa minulle mielihyvää silloinkin, jos se haittaa pitkän ajan tavoitteiden saavuttamista.
3. Minua kiinnostaa enemmän se, mitä minulle tapahtuu tässä ja nyt kuin se, mitä tapahtuu pitkällä tulevaisuudessa.
4. Testaan mielelläni itseäni silloin tällöin tekemällä jotain vähän vaarallista.
5. Otan joskus riskejä pelkän hivin vuoksi.
6. Jännitys ja seikkailu ovat minulle tärkeämpiä kuin turvallisuus.
7. Huolehdin ensi sijassa omista eduistani silloinkin, jos siitä tulee vaikeuksia muille ihmisille.
8. Jos ihmiset hermostuvat siitä, mitä teen, se on heidän ongelmansa eikä minun.

9. Yritän saada mitä haluan silloinkin kun tiedän, että se aiheuttaa harmeja muille ihmisille.¹¹

Tutkittavaan aiheeseen liittyvät muuttujat. Edellä mainitut muuttujatyypit muodostavat yleensä jokaisen tutkimuslomakkeen eräänlaisen perusrungon. Kolmanteen kategoriaan, eli tutkittavaan aiheeseen liittyvät muuttujat linkittyvät selkeämmin tutkimussuunnitelmassa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Mitä tällä käytännössä ottaen sitten tarkoitetaan? Otetaan jälleen esimerkki kriminologiasta. Oletetaan, että tutkimuksessa X pyritään vastaamaan kysymykseen siitä, kuinka iso osa 15–30-vuotiaista suomalaisista on joutunut internetissä tapahtuneen rikoksen uhriksi. Lisäksi halutaan tietää, mitkä tekijät toimivat riskitekijöinä tämäntyyppisen rikoksen uhriksi joutumisessa. Jotta näihin tutkimuskysymyksiin olisi mahdollista vastata, tulee tutkimuslomakkeessa olla taulukossa 18.1 kuvattuja kysymyksiä, joiden avulla saadaan tietoa siitä, kuinka yleisiä eri kyberrikosten uhrikokemukset ovat. Jotta saadaan tietoa niistä riskitekijöistä, jotka edistävät sähköisiä uhrikokemuksia, olisi hyvä kerätä tietoa esimerkiksi vastaajien netissä käyttämästä ajasta, internetin käyttötarkoituksista, ja siitä, missä määrin he käyttävät suojaavia toimenpiteitä (kuten monimutkaisia salasanoja, virustorjuntaohjelmia, eivät avaa tuntemattomien lähettäjien sähköpostiviestejä ja niin edelleen). Näiden kysymysten avulla saadaan siis tietoa siitä, kuinka paljon vastaajat viettävät aikaa erilaisten sähköisten palveluiden parissa, käyttävätkö he ”turvallisia” palveluja, ja missä määrin he osaavat tai haluavat suojata omia sähköisiä tilejään.

Jos halutaan mennä vielä vähän pidemmälle, vastaajilta voitaisiin kerätä tietoa aiemmista uhrikokemuksista perinteisten rikosten osalta sekä tietoa vastaajien omasta rikoskäyttäytymisestä. Tällöin kyselylomakkeella kerättävän tiedon perusteella voidaan vastata siihen, miten tutkimukseen osallistuneiden vastaajien sukupuoli, ikä, koulutustausta, itsekontrollin taso, internetin käyttötarkoitukset, tai vaikkapa aiempi (perinteinen) rikosuhrikokemus vaikuttaa riskiin joutua kyberrikoksen uhriksi. Kerätyn aineiston perusteella olisi mahdollista tarkastella myös sitä, ovatko kyberrikosten uhrit profiililtaan kokonaan oma erillinen ryhmänsä ja perinteisten rikosten uhrit taas omansa, vai joutuvatko samat ihmiset rikosten uhriksi sekä kaduilla että internetissä.

MUUTA HUOMIOON OTETTAVAA. *Kysymysten muotoilu.* Tutkimuslomakkeessa käytettävien kysymysten muotoiluun kannattaa käyttää riittävästi aikaa ja tarkkuuta. Kannattaa pohtia, minkä tyyppistä tietoa kysymyksen avulla itseasiassa saadaan.¹² Otetaan taas esimerkki kriminologiasta

Taulukko 18.1. Esimerkkejä kyberrikosten uhrikokemuksista kerättävästä kysymyspatterista. Lähde: Danielsson & Näsi 2019.

Olet luovuttanut käyttäjätunnuksen, salasanan tai maksukorttitietoja ulkopuolisten käyttöön urkintaviestien eli tietojenkalastelun seurauksena?	Ei	Kyllä
Pankki- tai luottokorttiasi on käytetty ilman lupaasi internetissä?	Ei	Kyllä
Henkilöllisyyttäsi on käytetty väärin rikoksen suorittamiseksi internetissä?	Ei	Kyllä
Tietokoneeseesi tai älylaitteeseesi on tullut haittaohjelma (esim. virus)?	Ei	Kyllä
Sähköpostiisi tai sosiaalisen median tilillesi on kirjaututtu ilman lupaasi?	Ei	Kyllä
Olet joutunut häiritsevien seksuaalissävyytteisten yhteydenottojen kohteeksi internetissä?	Ei	Kyllä

ja rikospeloista. Aiemman tutkimustiedon perusteella on havaittu, että naiset raportoivat miehiä paljon todennäköisemmin *pelkäävänsä* väkivallan uhriksi joutumista kävellessään iltaisin kodin ulkopuolella.¹³ Mikäli pelkäämisen sijaan kysytään, kuinka *huolissaan* vastaaja on liikkessaan iltaisin kaupungilla, on todennäköistä, että suurempi osuus vastaajista raportoi olleensa huolissaan, ja miesten osuus vastaajista kasvaa. On siis hyvä havaita, että huoli on lievempi ilmaisumuoto kuin pelko. Näin ollen on todennäköisempää, että pienempi osuus vastaajista raportoi pelkäävänsä jotain. Tämä ero on hyvä muistaa myös tutkimuskysymyksiä suunniteltaessa ja tutkimustuloksista raportoidessa. Kysymys on siis siitä, ollaanko kiinnostuneita vastaajien suorista rikospeloista vaiko yleisemmällä tasolla heidän rikollisuuteen linkittyvästä huolestuneisuudesta. Samaa perusajatusta voi soveltaa laajasti eri tyyppisiin tiedonkeruutarpeisiin.

Lomakkeen vastausvaihtoehdot. Kyselylomaketta suunniteltaessa tulee ottaa huomioon myös tarjottavat vastausvaihtoehdot: tarjotaanko vastausvaihtoehdoksi esimerkiksi yksinkertainen kyllä/ei-vaihtoehto, vai halutaanko hieman yksityiskohtaisempaa tietoa.¹⁴ Käytetään taas esimerkkinä vastaajien rikospelkoja. Jos lomakkeessa on kysymys ”oletko koskaan pelännyt joutuvasi katuväkivallan uhriksi”, yksinkertaisin vastausvaihtoehto on kyllä tai ei. Mikäli halutaan hieman yksityiskohtaisempaa tietoa, vastausvaihtoehto voi olla vaikkapa

neliluokkainen: 1) En koskaan. 2) Kerran tai kaksi vuodessa. 3) Useita kertoja vuodessa. 4) En liiku kodin ulkopuolella väkivallan pelon vuoksi. Näin ollen saadaan huomattavasti tarkempaa tietoa erityyppisistä vastaajista ja rikospelkojen laajuudesta sekä siitä, kuinka usein eri taustaiset vastaajat pelkäävät.¹⁵ Valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi joissakin kysymyksissä voidaan käyttää avovastauksia, jolloin vastaaja itse vastaa omin sanoin kysymykseen. Nämä vastaukset voidaan myöhemmin muuttaa joko numeeriseen muotoon tai niihin voidaan soveltaa laadullisia tutkimusmenetelmiä, kuten sisällönanalyysiä (ks. tämän teoksen luvut 8 ja 12).

18.2.3 TUTKIMUKSEEN VALIKOITUVAT OSALLISTUJAT JA TUTKIMUSLUVAT

Tutkimuksen kohderyhmä tulee määritellä selvästi jo tutkimussuunnitelmavaiheessa. Seuraavaksi käydään tarkemmin läpi, miten tutkimukseen osallistuvat henkilöt voidaan valikoida. Nojaan jälleen aiemmin käytettyyn esimerkkiin. Mikäli opiskelija on tutkimuksessaan kiinnostunut erityisesti nuorten aikuisten uhrikokemuksista internetissä, tällöin tutkimukseen valikoidaan ainoastaan nuoria aikuisia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen kohteena ovat 18–30-vuotiaat vastaajat. Tutkimukseen valikoituvista henkilöistä puhutaan *otoksena*.¹⁶ Mikäli kysymyksessä on valtakunnallinen otos, vastaajajoukon tulee edustaa Suomea pienoiskoossa kyseisen ikähaarukan osalta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkimukseen valikoituvien joukko edustaa kyseistä ikäryhmää sukupuolijakauman, koulutuksen, maantieteellisen alueen sekä muiden sosio-ekonomisten taustatekijöiden osalta. Tämänäyttypisessä tutkimuksessa tutkimusotos tilataan Tilastokeskuksen kautta. Mikäli kysymyksessä on maisteritutkielman kaltainen pienempi tutkimus, tutkimuksen toteuttaja voi kerätä tietoa huomattavasti rajoitetummasta vastaajajoukosta, kuten korkeakouluopiskelijoiden sähköisistä uhrikokemuksista. Näin ei ole tarpeen hankkia valtakunnallisesti edustavaa otosta, vaan opiskelija voi lähettää kyselylomakkeen esimerkiksi kaille oman tiedekuntansa opiskelijoille.¹⁷

Ennen siirtymistä varsinaiseen aineistonkeruuvaiheeseen tulee vielä varmistaa, että tutkimuksen toteuttamiseksi vaaditut luvat ovat kunnossa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että mikäli haluttaisiin kerätä tietoa edellä mainituilta korkeakouluopiskelijoilta, olisi hyvä pyytää tiedekunnalta lupa aineistonkeruun toteuttamiseen tiedekunnan opiskelijoiden keskuudessa. Mikäli taas tutkimuksessa kerättäisiin tietoa yläkouluikäisten nuorten rikoskäyttäytymisestä, tulee tutkimuksen toteuttajan pyytää lupa sekä kunnan opetustoimelta että tutkimuksen kohteeksi

valikoituneen koulun rehtorilta. Tutkimuslupaa hankittaessa on tarpeen ilmoittaa selkeästi mistä hankkeesta on kysymys, mitä kouluilta vaaditaan, mikä hankkeen aikataulu on, kuinka kauan vastaamiseen kuluu aikaa, mitä tietoa hankkeella tullaan keräämään ja kuka on yhteyshenkilö, mikäli esiin nousee käytännön kysymyksiä tai ongelmia.

18.2.4 AINEISTONKERUU JA SEN SUUNNITTELU

Lopulta tutkimuksessa tullaan vaiheeseen, jossa päästään keräämään itse aineistoa. Tässä kohtaa on tärkeää pohtia, halutaanko aineisto kerätä paperilomakkeen avulla vai sähköisesti, tai jopa molempia menetelmiä käyttäen. Mikäli päätetään käyttää paperista kyselylomaketta, tulee ottaa huomioon postitukseen liittyvät järjestelyt, kuorittamiset, postituskulut, palautuskuoret ja niin edelleen. Lisäksi palautetut paperilomakkeet (ja niiden vastaukset) pitää tallentaa manuaalisesti sähköiseen muotoon. Suositeltavaa onkin, että varsinkin pienemmän mittaluokan tutkimushankkeessa tutkimukseen valikoituneet osallistujat vastaisivat kyselyyn sähköisesti. Näin osallistujille tarvitsee lähettää ainoastaan linkki sähköiseen lomakkeeseen. Nykyisin on varsin helppo luoda sähköinen kysely. Yliopistolla on yleensä tarjolla muutamia palveluja, joista valita, ja lisäksi internetistä löytyy jonkin verran kelvollisia ilmaisia palveluita. Lomaketta suunniteltaessa on hyvä myös miettiä sen käytettävyyttä, eli onko osallistujien esimerkiksi pakko vastata kaikkiin lomakkeen kysymyksiin vai voiko kysymyksiä jättää välistä ilman, että ohjelma huomauttaa asiasta. Lisäksi tulee testata, että lomake varmasti toimii ja että siihen saa vastattua ennen sen julkaisua.

Vastaajille on hyvä antaa selkeä aikaraja, johon mennessä kyselyyn tulee vastata. Kuukausi on yleensä sopivan pituinen aika. Lisäksi kannattaa lähettää yksi tai kaksi muistutusta niille vastaajille, jotka eivät ole vastanneet ensimmäisten parin viikon aikana. Näin saadaan kasvatettua vastaajamäärää vielä jonkin verran.

18.2.5 AINEISTONKERUUSTA KÄYTÄNTÖÖN

Aineistonkeruuvaiheen tullessa päätökseen on aika siirtyä muokkaamaan aineistoa niin, että sen avulla voidaan suorittaa tilastollisia analyysia. Mikäli kyselyyn vastattiin ainoastaan sähköisellä lomakkeella, urakka on kohtalaisen vaivaton. Paperisen kyselylomakkeen vastaukset on sen sijaan koodattava manuaalisesti käytössä olevaan tilasto-ohjelmaan. Jos käytössä on sähköinen survey-ohjelma, niin se tarjoaa yleensä ainoastaan

raakaversioiden kerätystä aineistosta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että aineistosta siistitään (poistetaan) ne vastaajat, jotka ovat jättäneet vastausprosessin kesken ja ne vastaajat, jotka ovat vastanneet selvästi huumorilla.

Kun aineistosta on poistettu kaikki ylimääräinen, tulee seuraavaksi luoda oman tutkimuksen kannalta keskeiset muuttujat. Otetaan esimerkiksi vastaajien ikä. Haluttaessa vastaajat voidaan jakaa ikänsä perusteella eri ikäluokkiin, kuten 18–25-vuotiaisiin, 26–30-vuotiaisiin, 31–40-vuotiaisiin ja niin edelleen. Koulutuksen osalta taas voidaan luoda esimerkiksi kolmitasoinen muuttuja, jonka perusteella vastaajat jaetaan korkeakoulutettuihin, toisen asteen koulutuksen omaaviin ja peruskoulun käyneisiin. Mikäli kyselylomakkeessa on ollut käytössä aiemmin esitelty viiden kysymyksen patteri, jonka avulla on tarkoitus mitata vastaajan itsekontrollia, luodaan kokonaan uusi itsekontrollimuuttuja, jossa lasketaan yhteen näiden viiden kysymyksen vastaukset. Näiden perusteella vastaajat voidaan jakaa esimerkiksi henkilöihin, joilla on korkea itsekontrolli, keskitasoinen itsekontrolli ja matala itsekontrolli. On myös mahdollista, että esimerkiksi ikä on analyysivaiheessa jatkuva muuttuja, jolloin ei tarvitse luoda erillisiä ikäluokkia. Kaikki tämä on kuitenkin riippuvaista käytettävästä analyysimenetelmästä. Tässä kohtaa ei ole tarpeen tai mahdollista mennä tarkemmin käytettäviin analyysimenetelmiin: tähän pohdintaan saadaan työkaluja tilastollisten menetelmäkurssien avulla.

18.3 TUTKIMUSRAPORTIN KIRJOITTAMINEN

Lopulta koittaa se tutkimushankkeen vaihe, jota kohti kaikki edellä mainitut askeleet ovat kuljettaneet. Tässä on esitelty mahdollinen perusrakenne varsinaiselle tutkimusraportille:

- Johdanto
- Aiempi tutkimus, teoria ja tutkimuskysymykset
- Aineisto ja menetelmät
- Analyysi ja tulokset
- Johtopäätökset ja pohdinta
  - Päätulokset
  - Pohdinta
    - Aiheen kannalta olennainen pohdinta
    - Yhteiskuntapoliittinen pohdinta
- Tutkimuksen rajoitukset
- Jatkotutkimusten tarve

Mikäli käytössä on valmis aineisto, kuten maisterivaiheen opinnoissa on suositeltavaa, aineiston analyysiin ja raportointivaiheeseen päästään nopeasti. Maisteritutkielmassa vaaditaan käytännössä seuraavien askelten toteuttaminen: tutkimussuunnitelma, aineiston muokkaaminen analyysikuntoon, aineiston analysointi ja tutkimuksen kirjoittaminen. Helppoa, eikö totta.

Kyselyaineiston tutkimuskäytössä on lukuisia etuja. Lähtökohtaisesti tämäntyyppisiä aineistoja on käytössä runsaasti, ja moni aineisto on kätevästi ladattavissa esimerkiksi Yhteiskunnallisen tietoarkiston internetsivuilta. Tutustumalla valmiiseen aineistoon opiskelija voi myös muokata tutkimussuunnitelmaansa ja tutkimuskysymyksiä niin, että niihin on saatavilla olevan aineiston pohjalta mahdollista vastata. Määrällisten menetelmien käyttö vaatii pientä alkupanostusta sekä asenteellisella puolella että käytännön taitojen opiskelujen osalta. Tämä panostus on kuitenkin suositeltavaa, sillä se tarjoaa työkaluja lukea ja ymmärtää isoa osaa empiirisestä tutkimuksesta. Uskaltaisin väittää, että tämä taito tulee tarpeeseen siirryttäessä työelämään ja erilaisiin asiantuntijatehtäviin.

***

Yksi suurimmista haasteista opintojen loppuvaiheessa on pro gradu -tutkielma, joka nykyisin tunnetaan ystävällisemmin maisteritutkielmana. Gradun tai maisteritutkielman toteuttamiseen on valitettavasti ladattu vuosien, jopa sukupolvien ajan melkoinen henkinen painolasti, ja sen kirjoittamisesta on muodostunut monelle opiskelijalle lähestulkoon traumaattinen kokemus. Valmista ei tahdo tulla, omissa teksteissä ei tunnu olevan mitään järkeä ja ahdistuksenomainen tunne tuntuu seuraavan vuorokauden ympäri. Jos maisteriksi valmistuminen on syystä tai toisesta jäissä, syynä eivät ole yleensä puuttuvat kurssit, vaan roikkumaan jäänyt maisteritutkielma. Henkisen taakan taustalla on usein aiempien opiskelijoiden perinnöksi jättämät kauhukertomukset, omien kurssikavereiden tilitykset sekä ripaus valmistumiseen ja työelämään siirtymiseen kuuluvaa ahdistusta. Pohjimmiltaan maisteritutkielman tarkoitus on kuitenkin toimia opinnäytetyönä, jonka rakennusmateriaalina opiskelija käyttää opintojensa aikana kertynyttä tietotaitoa osoittaakseen kykynsä itsenäisen tutkimustyön toteuttamiseen. Tämän prosessin ei tarvitse olla mikään ylisukupolvinen traumakokemus, vaan hyvin suunniteltuna ja oikein suhteutettuna sen toteuttamisesta on mahdollista tehdä verrattain kivuton prosessi.

**18. KYSELYAINEISTOON
POHJAAVA TUTKIMUSHANKE
JA SEN TOTEUTTAMINEN**

1. Sarajärvi & Tuomi 2017.
2. Vilkkä 2007.
3. Vilkkä 2007.
4. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005;
Valli & Perkkilä 2018.
5. Vilkkä 2007.
6. Ks. myös Saaranen-Kauppinen &
Puusniikka 2006.
7. Vilkkä 2007.
8. Taanila 2014.
9. Vilkkä 2007.
10. Danielsson & Näsi 2019.
11. Nuorisoriikollisuuskyselyn
(NRK-2016) itsekontrolliasteikko.
Näsi 2016.
12. Taanila 2014.
13. Danielsson & Näsi 2019.
14. Taanila 2014.
15. Lisätietoja erilaisista mitta-asteikoista
ks. Taanila, 2014; Tähtinen, Laakko-
nen & Broberg 2011.
16. Vilkkä 2007.
17. Otoksesta ja otantamenetelmästä laa-
jemmin, ks. Vilkkä 2007, 51–61.